

Varga Krisztina
Roma múzeum

Kutatási és disszertációs szakaszra vonatkozó kutatási terv (2020-2022)

ELTE BTK Filozófiatudományi doktori iskola - Film, média és kultúraelmélet oktatási program

Röviden szeretném összegezni, hogy milyen eredményeket értem el eddig a kutatásban, és ehhez képest hogyan tervezem a következő két évben a munkát a kutatási és disszertációs szakaszban. Fontos áttekinteni az eddigi doktori kutatási programban és azon kívül összegyűjtött anyagot és tudást, hogy arra alapozva tudjam a következő időszak terveit ütemezni.

1. A doktori program előtti kutatások:

- BA szakdolgozat: A cigány közművelődés intézményes keretei – a vizuális művészeti nevelés szerepe
A dolgozatomban a 70-es évektől kezdve sorra vettem azt, hogy az állami párthatározatokra válaszul milyen kulturális intézményesülési folyamat indult el a roma egyenjogúsági mozgalomban, kik a kulcsszereplők, kulcsintézmények.
- Monitor – kritikai platform és nyitott műhely kutatásai: a diplomaprojektünk kapcsán dolgoztuk ki munkacsoportunkkal a roma emancipációs mozgalom kronológiáját, amelynek célja a roma mozgalom történeti csomópontjainak, koncepcióinak, kultúr- és kisebbségpolitikai összefüggéseinek a feldolgozása. Valamint a 2014-ben végzett Tankönyvkutatás, amelyben azt vizsgáltuk, hogy a nemzeti kerettantervben (2013/14) meghatározott tankönyvek által kanonizált történelmi narratíva hogyan jeleníti meg a cigányságot, hogyan mutatja be a több száz éves együttélésünk történetét.
- MA szakdolgozat: Nemzeti Roma Múzeum Magyarországon – előzmények, szempontok, nemzetközi példák
Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy jelen helyzetben miért nincs még roma múzeum Magyarországon, egyáltalán szükség lenne-e ilyen központi intézmény meglétére, és ha igen, milyen feladatokat kellene ellátnia. A szimbolikus jóvátétel gesztusát nemzetközi múzeumokkal példáztam.
- RomArchive - The Hungarian Roma Museum, a mesterszakos szakdolgozatom átirata, amely a The Image of the Roma nemzetközi konferencián adtam elő, a videó elérhető a RomArchive felületén. A művészeti szekció felkérésére írtam meg a Roma Cultural Movement című dolgozatot, amely nemzetközi kontextusban vizsgálja a roma kulturális mozgalmat, a kulcsszereplőket, intézményeket, kiállításokat.

2. A doktori kutatás során eddig elért eredmények:

- Európai roma múzeumok térképe és összefoglaló táblázat (jelenleg is folyik a kutatás)
A doktori kutatás során az Európában működő roma múzeumokat térképeztem fel a szakirodalom segítségével és internetes kereséssel, ennek eredményeként létrejött egy adatbázis, amelyen jelenleg 45 intézmény van a térképemen, amelyeket meghatározott szempontok szerint kategorizálok. Ezt az adatbázist a későbbiekben szeretném az adatvizualizáció segítségével feldolgozni és a doktori kutatásom vizuális kiegészítőjeként bemutatni.
- Elkészült a doktori kutatás hipotézise: Az új muzeológia részvételiségen alapuló gyakorlatai elterjedtebbeknek mondhatók a nyugat-európai múzeumi intézményekben. Első kérdésem az, hogy ez vajon mennyiben igaz a kisebbségi, azon belül a romákat megjelenítő múzeumi gyakorlatra. Másodszor, ha mindez nem jellemző, hanem inkább a roma múzeumi reprezentáció kapcsán a hagyományos néprajzi jellegű kiállítást tekinthetjük inkább

paradigmatikusnak, akkor egy-egy kiállítóhely milyen meglevenítő gyakorlatokat folytat, hogy ellensúlyozza az adott esetben konzervatív bemutatást.

- Elkészített bevezető: A dolgozat bevezető tanulmányában vizsgálom a kisebbségek bemutatásának hagyományát, „a másik” megjelenítésének történetét a múzeumban. Milyen példákat ismerünk a romák mint „a másik” múzeumi kiállítására. Az elnyomott kultúrák múzeumi bemutatásának hagyománya hogyan módosul a múzeum demokratizálódása és az új muzeológia megjelenése során, ez milyen új bemutatási módokat eredményezett a roma kultúrát és művészetet bemutató intézményekben.
- Elkészített esettanulmány: Néprajzi Múzeum és az Újpesti Cigány Helytörténeti Gyűjtemény kiállítási és gyűjteményi anyagát dolgoztam fel, áttekintettem ez egyes intézmények gyűjteményeinek koncepcióját, kialakításának történetét, a bemutatási módokat és a hozzá kapcsolódó programokat is, valamint azt, hogy hogyan jelennek meg az új muzeológia és a hozzá köthető fogalmak az intézmények működésében.

3. Tervezett interjúk (5-6. félév):

A tervezettek szerint mélyinterjúkat készítek a magyarországi roma kulturális intézményrendszer kulcsszereplőivel. Az intézményi alapítókkal, vezetőkkel, kurátorokkal tapasztalataikról beszélgetünk és a kutatás főbb kérdéseire keressük a lehetséges válaszokat.

- Roma múzeumi kezdeményezések a 70-es évektől a roma értelmiségiek által kezdeményezett és vezetett projektekről: Daróczi Ágnes és Bársony János (1992-es, 2007-es tervek), Zsigó Jenő (2007-es terv),
- Balázs János - A Czipfra Központ szakmai koncepciójának kidolgozásáért felelős tanácsadó testület vezetője, az eddig előkészített koncepcióról, az intézmény jövőbeli működéséről
- Néprajzi Múzeum roma gyűjteménye kapcsán, milyen körülmények vezettek a roma gyűjtemény felosztásához? – Fejős Zoltán, Szuhay Péter
- Külföldi kulcsszereplőkkel a tervezett tanulmányi utak során fogok interjúkat készíteni, amelyet a következő pontban részletezek.

4. Tervezett tanulmányi utak (5-6. félév):

A doktori kutatáshoz kapcsolódó tervezett tanulmányi utakra az 5. és 6. félév során szeretnék alkalmat találni. A dolgozat tervezett felosztásának megfelelően 4 utazást tervezek, amelyek során a kutatás egy-egy európai roma múzeum vagy művészeti intézményre fókuszál.

- Norvégia (Glomdal Múzeum, Elverum) – elnyert Campus Mundi rövid tanulmányi új ösztöndíj interjú: a múzeum igazgatója, a roma gyűjtemény kezelője, Ashild Brekke kutató
- Brno: Jana Horvathova a Roma múzeum igazgatója
- Berlin, Heidelberg: Junghaus Tímea ERIAC-igazgató, Romani Rose vagy Andre Raatzsch, Szinti és Roma Dokumentációs és Kulturális Központ
- Madrid/Melilla: José Heredia Instituto de Cultura Gitana kuratóriumi tag, Melilla-i roma múzeum projekt felelőse

5. Tervezett konferencia-részvételek és publikációk (5-8.félév):

- MAKAT- Magyar Kulturális Antropológiai Társaság éves konferenciája - A közösségek antropológiája vagy közösségek nélküli antropológia? 2020.04.24.25. ELTE BTK (elfogadott jelentkezés)
- FIHRM – Federation of International Human Rights Museums, Power and Voices - Echoes of Empires 14-16 October 2020, International Slavery Museum, Liverpool, UK
- X. Romológia Konferencia 2021, Pécs, PTE BTK NTI
- Critical Approaches to Romani Studies Conference 2021, CEU, Budapest

6. A doktori dolgozat tervezett felépítése:

1. Bevezetés
2. Új muzeológia és a kisebbségek megjelenítése
3. Külföldi múzeumok, kulturális intézmények, kiállítások

3.1. Észak-Európa – esettanulmány 1.

Ashild Brekke tanulmánya alapján a norvég roma múzeumi kezdeményezéshez fogom kapcsolni a többi észak-európai roma múzeum és kulturális intézmény történetét. Azt vizsgálom, hogy hogyan hatott egymásra az észak-európai régióban a roma egyenjogúsági mozgalom és a kulturális intézményesülés.

Ehhez kapcsolódó tanulmányi út: Elverum – Glomdal Múzeum, Oslo - Intercultural Museum

3.2. Kelet-Európa – esettanulmány 2.

A kelet-európai régióban több kezdeményezés is aktív a roma múzeum témájában: Csehországban a brnoi Roma Múzeum mellett Prágában fognak roma kulturális intézményt létesíteni, Szlovákiában Oto Hudec kezdeményezésére indult el az Invisible Museum Project, amely diskurzust generál a nemzeti roma múzeum kérdéséről. Emellett említhetünk lengyel, román, szerb példát a roma múzeumra, ezeket a kezdeményezéseket szeretném közös tanulmányba foglalni.

3.3. Dél-Európa – esettanulmány 3.

A dél-európai régióban lehet példát találni a néprajzi múzeumi megjelenítésre és autonóm roma kulturális intézményekre is. Kiállítási gyakorlatokat mutatok be a spanyol területekről. pl. Museo Del Pueblo Gitano, Museo Etnológico Mujer Gitana, Museo de Melilla

3.4. Nyugat-Európa – esettanulmány 4.

A heidelbergi Szintik és Romák Dokumentációs Központjának munkája alapvetően határozza meg a roma genocídium és a roma kultúra bemutatásának történetét. A Berlini ERIAC pedig egy transznacionális intézményi keretet próbál kulturális alapokon kiépíteni, a kutatásom szempontjából fontos az egyik új projektjük a Roma museum think tank.

4. Magyarországi múzeumok, kulturális intézmények, kiállítások

4.1. Roma emancipációs mozgalom, intézmények, kiállítások története

Magyarországi roma kisebbség kulturális jogai a 70-es évektől máig. Kik voltak hazai roma emancipációs mozgalom kulcsszereplői, milyen szerepeket töltek, töltenek be a kulturális intézményekben. A roma kulturális intézményrendszer kialakulásának részletes elemzése, kulcsfontosságú kiállítások összegyűjtése és a jelenlegi hazai roma kulturális intézményi helyzet bemutatása.

4.2. Roma múzeumi próbálkozások Magyarországon

A roma múzeum Magyarországon is régóta vágyott intézmény, az alfejezetben összegyűjtöm a legelső cigány múzeumi terveket egészen napjaink roma kulturális intézményi koncepciójáig (kezdeményezők, szakmai koncepciók és gyűjteményezési tervek, tervrajzok, stb.).

4.3. Ma működő intézmények (Újpesti Cigány Helytörténeti Gyűjtemény, Roma tájház – Hodász)

A jelenleg Magyarországon működő roma múzeumok bemutatása keretében kiemelten foglalkozom az Újpesti Cigány Helytörténeti Gyűjteménnyel és a hodászi Roma tájházzal. Amennyiben a jövő évben megnyílik a Cziffra György Roma Oktatási és Kulturális Központ, szeretném megvizsgálni a szakmai koncepcióját, gyűjteményezési programját,

művészetpedagógiai programjait, és ha erre nem kerül sor, akkor az előző alfejezetbe sorolom át az intézmény elemzését.

4.4. Egyéb fontos kiállítások és nem múzeumi intézmények

PIM – Choli Daróczi József kiállítása, Múcsarnok - Elhallgatott holokauszt, Balázs János kiállítás, Újmédia a kezünkben/Roma újmédia-művészek Közép-Európában, Kugler Art Galéria szerepe, Gallery8, Roma Kortárs Tér

5. A múzeum intézményének kritikai újraértelmezése (pl. Sostar csoport munkái)

Olyan hazai és nemzetközi művészeti projekteket szeretnék bemutatni ebben a fejezetben, amelyek a roma múzeum kérdéskörére kritikai módon reflektálnak. Elavult bemutatási módokra, a roma mint „másik” kiállítására kérdeznék rá, fordítják át megfigyelt és a megfigyelő szerepét, ezzel együtt a reprezentációs tereket is.

6. Az új muzeológia és a részvételi filmezés a kisebbségek megjelenítésének lehetőségei a múzeumban

„A részvételi filmezés Magyarországi története” című OTKA-kutatáson belül a témám kapcsán olyan múzeumpedagógiai programokat vizsgálok, ahol a részvételi filmezés mint médium és múzeumpedagógiai módszer jelenik meg a kisebbségi múzeumokban. Milyen módon tudja a részvételi filmezés feloldani a megfigyelő-megfigyelt ábrázolási hagyományait, és ez milyen módon tud a múzeumpedagógiai programokba beépülni? (pl. InsightShare project).

7. Konklúzió